

Հանրապետական մանկավարժահոգեբանական կենտրոն

«Հանրակրթական դպրոցների ուսուցիչների և ուսուցչի
օգնականների դասավանդման հմտությունների
զարգացման ապահովում» ծրագիր

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Դպրոց՝ «Արարատի մարզի Ոսկետափի Սարգիս
Հովհաննիսյանի անվան հիմնական դպրոց»
ՊՈԱԿ

Առարկա՝ դասվար

Թեմա՝ Ընթերցանությունը տարրական դասարաններում:

Վերապատրաստող, մենթոր՝ Կարինե Ավետիսյան

Ուսուցիչ՝ Անուշ Մուսայելյան

Երևան 2023

Բովանդակություն

- Ներածություն ----- 3
- Գրական ունկրումը տարրական դասարաններում-----6
- Ինչպե՞ս երեխաների մեջ սեր արթնացնել ընթերցանության հանդեպ--11
- Ընթերցանությունը էլ ավելի հաճելի է բնության գրկում-----15
- Եզրակացություն-----18

Ներածություն

ԳԻՐՔԸ հայերի հոգևոր կյանքի զարգացման պատմության մեջ կատարել ու այսօր էլ կատարում է անգնահատելի դեր: Այդ են վկայում մատենադարաններում ու գրադարաններում դարերով գոյատևած հայկական ձեռագրերն ու ավելի քան 500-ամյա հայ տպագիր մշակույթը: Սույն աշխատանքը նվիրված է դպրոցական կրթական համակարգում քիչ շոշափված, բայց մեծ նշանակություն ունեցող հիմնախնդիրներից մեկին՝ այդ համակարգի համակողմանի զարգացման գործում գրադարանների և գրադարանավար մատենագետ մասնագետների դերի լուսաբանմանը: Դպրոցական կրթության ընթացքում է, որ աշակերտները հաղորդակցվում են գրականությանը, գրադարանի և գրադարանավարի հետ, ձեռք են բերում ընթերցողական և գեղարվեստական ճաշակ, զարգացնում բանավոր և գրավոր խոսքը, ցուցաբերում են կուտակած գիտելիքները դրսևորելու կարողություններ: Դպրոցական գրադարանները օժտված են մի շարք գործառույթներով՝ տեղեկատվական-հաղորդակցական, կրթադաստիարակչական, սպասարկման, մանկավարժական: Հայ գրադարանագիտության եւ մատենագիտության խնդիրն է խթանել գրադարանային համակարգերի զարգացմանն ու նրանց գործունեության կատարելագործմանը, նպաստել ուսումնագիտական աշխատանքները գրքատեղեկատվական աղբյուրներով ապահովելու մեթոդական գործընթացներին: Գլոբալ այդ հիմնախնդրի լուծման համար, մեր կարծիքով, անհրաժեշտ են. Դպրոցական կրթական համակարգում գրադարանի, ընթերցողների և գրքային ռեսուրսների միջև հարաբերության որոշումը: Ուսումնական ծրագրերից բխող դպրոցի ուսուցչական կազմի և աշակերտների ընթերցողական պահանջների սոցիոլոգիական ուսումնասիրությունը եւ

հետազոտության արդյունքների արդյունավետ կիրառումը: Այսպիսի գործունեության ծավալումը կարող է հատկություն մտցնել ոչ միայն տեղեկատվական աղբյուրների ձեռքբերման, այլև գրադարանները նախ եւ առաջ գրադարանավար-մատենագետ մասնագետներով համալրելու, գիրք-գրադարան-ընթերցող կապերը ակտիվացնելու և կրթական գործը արդյունավետ դարձնելու հարցերում: Որպեսզի դպրոցում ստեղծվի տեղեկատվական-հաղորդակցական ճկուն միջավայր, անհրաժեշտ են գրադարանային ֆոնդերի շարունակական համալրում, գրքերի տեսության և թեմատիկ այլ միջոցառումների կազմակերպում, գրադարանային մատենագիտական լայն սպասարկում՝ անկախ դասական և տեխնոլոգիական մեթոդների կիրառումից: Իհարկե այս հարցերը գտնվել են մասնագետների ուշադրության կենտրոնում, սակայն խոսքը ուսուցման գործընթացում գրադարանային մատենագիտական գիտելիքների տարածմանն ու տեղեկատվական միջոցները ավելի մատչելի դարձնելու մասին է, որոնցում աշխատանքային իրենց մասնաբաժինն ունեն գրադարանավարները: Ակնհայտ է, որ ժամանակակից գրադարանային գործում կարևոր տեղ է հատկացվում տեխնոլոգիական միջոցներին՝ համակարգչայնացմանը՝ որպես դպրոցի նյութատեխնիկական բազայի բաղկացուցիչ մասի: Սակայն չպետք է մոռանալ, որ կրթական և հասարակական կյանքի զարգացման մեջ լայնածավալ տեղ ունի նաև հումանիտար զարգացում՝ հասարակության հումանիտարացումը: Հետևապես խոսքը վերաբերում է գրադարանային և կրթական գործի երկկողմանի՝ հումանիտար և տեխնոլոգիական զարգացումներին: Ելնելով ժամանակի պահանջից՝ հարկավոր է լուծել տեղեկատվական տեխնոլոգիաներից կախում ունեցած անհատի հումանիտարացման խնդիրը, որովհետև առանց գրքի ճանաչողական դերի բարձրացման և հումանիտար գիտելիքների խորացման անիմաստ է խոսել կրթադաստիարակչական ընդհանուր գործի և անձի ինտելեկտուալ զարգացման մասին: Մեր կարծիքով, գրքից հեռանալու և ընթերցանության պակասի միտումները, որոնք նկատելի են նաև հայ իրականության մեջ, արդյունք են հենց տեխնոլոգիական միջոցների մասսայական տարածմանն ու նրանց հետ «անհարկի» կապի. ստեղծվել է սոցիալ-հոգեբանական մի իրավիճակ, որն անգամ սահմանափակել է ծնողների

կայն ու շփումը երեխաների հետ... Ավելին, գրելու արվեստը՝ որպես մշակութային երևույթ, անհետանում է: Այս իրավիճակը թելադրում է էլեկտրոնային-տեղեկատվական աղբյուրներից օգտվողների (անկախ սեռից, տարիքից և ազգությունից) ընթերցանության ղեկավարման նոր, բայց դժվարին խնդիր, որի իրականացումը խիստ պարտադիր է: Ներկա դարաշրջանի գլոբալ հարցերից են նաև գրքային ռեսուրսների անվտանգության ապահովումը, մշակութային ժառանգության և հեղինակային իրավունքի պահպանումը (հատկապես «թվայնացման» գործընթացում), տեղեկատվական ու տեխնոլոգիական հանցագործությունների դեմ պայքարելը, որոնցում նույնպես կարևոր դեր ունեն գրադարանավարներն ու մատենագետները: Ելնելով ասվածի կարևորությունից՝ անհրաժեշտ է ավելացնել, որ արդի տեղեկատվական և տեխնոլոգիական համակարգերի զարգացումների պայմաններում մարդկության գլխավոր խնդիրը քաղաքակրթությունների պահպանումն է և մշակութային ժառանգության փոխանցումը ապագա սերունդներին: Հակառակ դեպքում տեխնոլոգիական մրցավազքը կարող է տանել մարդկային և հոգևոր արժեքների կործանման: Հաշվի առնելով դպրոցական կրթության և գիտության զարգացման արդի պահանջները՝ անհրաժեշտ է ստեղծել գրադարանային-տեղեկատվական բազմալեզու աղբյուրների միասնական համակարգ, որի գործուն պայմաններում պետք է պահպանել ազգայինը: Դպրոցում աշխատող գրադարանավարի աշխատանքը ուղղված է գրադարանային ֆոնդի զարգացմանը, պահպանմանը, ընթերցանության սպասարկմանը: Կախված մասնագիտական գործունեության տեսակետից՝ նրանք պետք է տիրապետեն ուսումնական ծրագրային գրականությանը, պատկերացում ունենան գրադարանի գործառույթների մասին, կարողանան կատարել տեղեկատվական և վիճակագրական ինքնուրույն վերլուծություններ, ունենան հիմնարար գիտելիքներ՝ իրագործելու գրադարանային-մանկավարժական աշխատանքներ, լավ տիրապետեն համակարգչային ծրագրերի, կարողանան համագործակցել առարկայական ուսուցիչների հետ, իրականացնեն գրադարանային նախագծեր:

Գրական ունկնդրումը տարրական դասարաններում

Լեզուն պահպանելու համար առաջին հերթին այն պետք է սիրել և ճիշտ գործածել: Միրենք, պահպանենք և օգտագործենք հազարամյակներից ժառանգած մեր մեծագույն գանձը, մեր ինքնության հիմնական գրավականը՝ մեր մայրենի լեզուն:

Երեխան մայրենի լեզվի կրողն է: Նա, լավ թե վատ, ճիշտ թե սխալ, անընդհատ հաղորդակցվում է, արտահայտում իր մտքերը, փորձում հասկանալ ու հասկանալի լինել: Կրտսեր դպրոցի խնդիրն է օգնել երեխային ճիշտ կազմակերպելու գրավոր ու բանավոր խոսքը, կարողանալ արտահայտել իր հույզերը, զգացմունքները և հաղորդակցվել:

Գրական ունկնդրումն ուսուցման կազմակերպման մի տեսակ է, որտեղ պետք ստեղծել ազատ, անկաշկանդ միջավայր՝ խոսքի յուրացումը սերտորեն կապելով երեխայի առօրյայի և ամենօրյա գործունեության հետ: Ուսումնական նշված միջավայրը նպաստում է, որ երեխան, առանց սխալվելու վախի, արտահայտի իր մտքերը, կարծիքներն ու հույզերը:

Գրադարանավարը գրական ունկնդրման դասերը պետք է վարի այնպես, որ երեխաները չհայտնվեն պասիվ ունկնդրի դերում: Ունկնդրման համար ընտրվող գեղարվեստական գրականությունը պետք է լինի.

- մատչելի և հետաքրքիր բովանդակությամբ, ոչ ծավալուն, պատմողական, դինամիկ զարգացող սյուժեով
- բնության, հայրենի երկրի, կենդանիների, ճանապարհորդությունների մասին
- երեխաների կյանքը արտացոլող, որպեսզի հիշեցնի սեփական անձի հետ կապված իրավիճակներ • հայ և արտասահմանյան մանկական գրականության դասականների ստեղծագործությունների ընտրանի (արձակ և չափածո)
- ժողովրդական բանավոր ստեղծագործության նմուշներ
- հումորային, զվարճալի պատմություններ

Ունկնդրման միջոցով աշակերտներն ընկալում են գրական տեքստը: Ունկնդրումը նպաստում է խոսքի, երևակայության և մտածողության զարգացմանը:

Գրական ստեղծագործության միջոցով փոխանցվող դեպքերը հուզազգայական վերաբերմունք են առաջացնում: Գրական ունկնդրման դասերն նպաստում են սովորողների բառապաշարի հարստացմանը: Ձևավորում է կենդանիների, շրջապատող աշխարհի, բնության նկատմամբ հոգատար վերաբերմունք, կարդացածի վերաբերյալ կարծիք արտահայտելու կարողություն: Նրանք պարզագույն պատկերացում են կազմում շրջակա աշխարհի մասին: Ծանոթանում են հասակակիցների կյանքին, նրանց խնդիրներին:

Ճիշտ ընտրված հեքիաթները, մանկական պատմվածքներն ու բանաստեղծությունները հետաքրքիր ու բովանդակալից կդարձնեն գրաճանաչության ընթացքը, կլրացնեն կարդալու և հաղորդակցվելու կարողությունների զարգացմանն ուղղված աշխատանքները, կլուսավորեն և կմարզեն երեխայի միտքը, կսովորեցնեն խոսել գեղեցիկ գրական հայերենով: Մինչ երեխային ինքնուրույն ընթերցանության համար գիրք առաջարկելը՝ անհրաժեշտ է նախապատրաստել նրան նոր գրքի շուրջ աշխատանքին, այսինքն՝ ստեղծել պայմաններ, որոնց ընթացքում կարթնանա ճանաչողական հետաքրքրություն, ինչն էլ կօգնի աշակերտին հաղթահարելու կարդալու տեխնիկայի հետ կապված դժվարությունները: Աշակերտի ընթերցանության համար նախատեսված ոչ ծավալուն ստեղծագործությունը պետք է հրապուրի երեխաներին և ընթերցելու ցանկություն առաջացնի:

Անձանոթ գրքի ինքնուրույն ընթերցանությունն առաջին դասարանցու համար այնքան բարդ աշխատանք է, որ առանց ուսուցչի կամ գրադարանավարի ճիշտ մշակված օգնության, ոչ բոլոր աշակերտներն են ունակ՝ դրանք հաղթահարելու: Այս տարիքում երեխաները նախընտրում են ունկնդրել գեղարվեստական ստեղծագործությունը և ոչ թե ընթերցել: Հարկավոր է երեխաներին սովորեցնել հաղթահարել կարդալու հետ կապված դժվարությունները: Պետք է աշխատանքն այնպես կազմակերպել, որ աշակերտները հաճույք ստանան ինքնուրույն կերպով գրքին հաղորդակցվելիս:

Գրական նյութերի ուսուցման ժամանակ թվային միջոցների գործածումը նոր մեթոդների կիրառում է ենթադրում: Երեխան լսում, կարդում, ապա դիտում է իր կարդացածը: Արդյունավետ և հետաքրքիր է անցնում գրական ունկնդրման դասաժամը, երբ աշակերտը լսում է, դիտում հեքիաթները, ապա պատմում-ձայնագրվում է թվային ձայնագրիչով և նորից լսում, հետո նկարում վրձնով, ինչպես նաև համակարգիչով, բեմադրում-տեսագրում է՝ դառնալով հեքիաթի կերպար և հերոս:

Համաշխարհային մանկական գրականությունից անհրաժեշտ է ընտրել այնպիսի նմուշներ, որոնց ընթերցումը խթանում է երեխայի ստեղծագործական միտքը, նպաստում երևակայության զարգացմանը: Այդպիսի գործեր են, օրինակ՝ Ջանի Ռոդարիի «Շոկոլադե ճանապարհը», Վ.Բիրյուկովի «Քաղաքավարի գորշուկը», Դ.Բիսեթի «Մոռացված ծննդյան օրը» ...

Նոր գրքին ծանոթացումը կատարվում է հետևյալ ընթացքով. երեխաները ուսումնասիրում են գրքի շապիկը, որոնում և գտնում են վերնագիրը, հեղինակի անուն - ազգանունը, թերթում են գիրքը: Աշակերտներից որևէ մեկը բարձրաձայն ընթերցում է գրքի սեղմագիրը: Այնուհետև երեխաներն արտահայտում են իրենց ենթադրությունները՝ գրքի բովանդակության մասին: Ուսուցիչը ցուցում է տալիս, թե այդ գրքից որ ստեղծագործությունն է անհրաժեշտ ընթերցել: Ընթերցելուց հետո անհրաժեշտ է կատարել տարաբնույթ աշխատանքներ տեքստի շուրջ: Կարելի է հանձնարարել տանը նկարել, փնտրել և դասարան բերել նմանատիպ նոր ստեղծագործություններ: Գրադարանավարը մեկնաբանում է ստեղծագործության վերնագիրը, ժանրը, թեման, իսկ գրքի շուրջ ամբողջ աշխատանքն անցկացվում է երեխաների սկզբնական ընկալումից հետո:

Ընթերցանության փուլ

1. Խոսքային վարժությունների նյութն ընտրվում է այնպես, որ հնարավորություն ստեղծվի ակտիվացնելու երեխաների կենսասփորձը: Միննույն ժամանակ ներկայացված պատկերները պետք է փոխկապակցված լինեն տեքստի բովանդակության հետ: Դրանք նախապես գրվում են վահանակների վրա, իսկ մյուս կողմում նկարներն են:

Ակնկալվող պատասխաններ լսելուց հետո հանձնարարվում է բնութագրել կենդանիներին իրենց պատկերացմամբ.

Աքաղաղ-ագնիվ, միամիտ, լսող

Շուն-հավատարիմ, ուժեղ, բարի

Աղվես-խորմանակ, խարդախ, գող

2. Որպես դադար՝ փորձում ենք ինչ-որ շարժումով նմանակել վերը նշված հերոսներին:

3. Հանձնարարվում է բացել Հովհ.Թումանյանի հեքիաթների գիրքը, ծանոթանալ հեղինակին և գուշակել, թե որ հեքիաթն ենք կարդալու:

Ընթերցանությունը սկսում ենք անհատական մոտեցում ցուցաբերելով: Թույլ մտավոր կարողություններ ունեցող աշակերտներին հանձնարարվում է կարդալ վերնագիրը և խորհել, թե ինչի մասին կարող է լինել հեքիաթը: Միջին ունակություններ ունեցող աշակերտները ընթերցում են մի հատված: Ուժեղներին հանձնարարվում է ընթերցել ամբողջը և մտածել գրատախտակին գրված հարցի շուրջ: Կարդալուց հետո բացատրվում է անհասկանալի բառերն ու բառակապակցությունները: Կատարում են

ստեղծագործական աշխատանք՝ հեքիաթի նկարագրուման, բովանդակության, կերպարների շուրջ: Այն ներառում է հետևյալ քայլերը.

- նկարը համեմատել հեքիաթի բովանդակության հետ
- հեքիաթի ո՞ր դրվագն է ներկայացված նկարում
- նկարագրել հերոսներին. ինչպե՞ս են խոսում կամ ի՞նչ են խոսում:

Հանձնարարվում է խմբային աշխատանք: Աշակերտները բաժանվում են երեք խմբի: Առաջին խումբը մտածում է նոր վերնագիր, երկրորդը փոխակերպում է հերոսներին, երրորդ խումբը մտածում է հեքիաթի այլ ավարտ: Լսվում և քննարկվում են բոլոր խմբերի պատասխանները: Խրախուսվում են բոլորը:

Կարևոր է աշակերտների հետ քննարկել տեքստի շուրջ կատարվող աշխատանքները: Երեխան պետք է կարդա հասկանալով, ընկալի տեքստի հիմնական միտքը: Ընկալելուց բացի՝ կարևոր է, որ երեխան կարողանա վերարտադրել, այսինքն՝ պատմել տեքստի հիմնական բովանդակությունը՝ փոփոխելով առանձին բառեր կամ նախադասություններ: Խնդիրն այլ է, եթե ուսուցչի կողմից հանձնարարվում է մտածել նոր ավարտ կամ փոխել հերոսներին:

Ինչպե՞ս երեխաների մեջ սեր արթնացնել ընթերցանության հանդեպ

Ինչո՞ւ երեխաները չեն սիրում ընթերցել: Միզուցե չե՞ն կարողանում: Այս դեպքում խոսքը ոչ թե տառերը չիմանալու, այլ գրքերը հասկանալու և ապրելու կարողության բացակայության մասին է: Առաջարկում ենք ծանոթանալ «Գրքային գիղ» կազմակերպության հիմնադիրներից մեկի՝ Մարթա Ռայցեսի «Ընթերցանության օրագրին»: Ըստ նրա՝ եթե փորձենք երեխային սովորեցնել ընթերցել հետաքրքրաշարժ եղանակով, ապա նրան անպայման դուր կգան գրքերը: Բացի այդ, կսկսեն վերլուծել, հիշել, քննարկել ու ստեղծագործել: Օրագիր ունենալու առավելությունները. օրագիրը մարզում է հիշողությունը, քանի որ երեխան չի կարող հիշել գրքի բոլոր մանրամասները: Դա նվազեցնում է ընթերցելու ցանկությունը: Օրագրում նշումներ կատարելով՝ նրան այլևս չի անհանգստացնի որևէ բան մոռանալու խնդիրը: Օրագրի շնորհիվ նաև զարգանում է ինտելեկտը: Օրագրում գրառումներ անելն օգնում է զարգացնել գրավոր խոսքը, լեզվի կարողությունները, գրել փոխադրություններ, շարադրություններ, թելադրություններ: Ըստ Մարթա Ռայցեսի՝ ոչինչ այնքան չի մոտիվացնում ընթերցողին, որքան մտածելու ազատությունը: Մարթա Ռայցեսի օրագրում տեղ է հատկացված ոչ միայն ընթերցանության գրառումներին, այլև ազատ ինքնարտահայտմանը: Զայրույթը, տազնապը, հիացմունքն ու ուրախությունը երեխաները կարող են արտահայտել գրավոր ձևով: Ընթերցողական օրագրի առաջին էջերում բացատրվում է, թե ինչպես գրքերը պետք է ընթերցել: Մարթա Ռայցեսն առաջարկում է գործի դնել երևակայությունն ու պատկերացնել դեպքերի ընթացքը, գրել գրքի ավարտը և այլն: Դա օգնում է մարզել երևակայությունը, նպաստում է սեփական մտքեր արտահայտելուն:

Յուրաքանչյուր գիրք նման է նոր կղզու, խորը օվկիանոսի, հին քաղաքի:

Խնդրեք երեխային նկարել քարտեզ ու գրանցել դեպքերն ու կերպարները, գործողությունների վայրն ու ժամանակը: Դա օգնում է ստեղծագործական մտածողության զարգացմանը: Խնդրեք երեխային նշել գրքերում հիշատակվող խմիչքների և ուտեստների անվանումները, ապա միասին փորձեք պատրաստել ու հյուրասիրել ընկերներին: Ընթերցանության ընթացքում երեխաները կարող են դուրս գրել մեջբերումները, նոր բառերն ու հետաքրքիր փաստերը, նկարագարողումներ անել, գրել գրախոսություններ, կազմել խաչբառեր:

Ինչպես գիտենք, երեխաներն աչքի են ընկնում հետաքրքրասիրությամբ: Քայլելուն պես նրանք սկսում են ուսումնասիրել ամեն ինչ՝ փորձելով բացել դարակները: Գիրքն էլ մի այդպիսի դարակ է: Հնարավոր է երեխան մոռացել է այդ մասին, քանի որ գրականությունն վերածվել է ձանձրալի կարգուկանոնի, որտեղ գնահատում ու պատժում են սխալվելու համար:

Ընթերցողական օրագիրը ընթերցանությունը վերածում է ստեղծագործական ճանապարհորդության, որտեղ կարելի է խաղալ, երևակայել, ուսումնասիրել ու զարգացնել ընթերցելու կարողությունը: Այն կա յուրաքանչյուրի մեջ, ուղղակի անհրաժեշտ է բացել:

Իսկ ի՞նչ են կարդում այսօրվա երիտասարդներն ամբողջ աշխարհում: Ուսումնասիրելով ամերիկյան և ընդհանրապես աշխարհում կիրառական դպրոցական գրականության ծրագրերը՝ պարզում ենք, որ տարածված են ինչպես դասականների՝ Հոմերոսից, Շեքսպիրից մինչև Չարլզ Դիքենսի, Մարկ Տվենի ու Մարգրետ Միթչելի, այնպես էլ ժամանակակիցների՝ Օրուելի, Գոլդինգի, Կաֆկայի գործերը, նաև ռուս գրականություն՝ Տոլստոյ, Դոստոևսկի: Հայ սովորողների ընթերցանության ցանկը շատ չի տարբերվում: Բայց մեր խոսքի առարկան կլինի մասնավորապես 20-րդ դարի համաշխարհային գրականությունը:

Միխիթար Սեբաստացի կրթահամալիրում ընթերցանության լուրջ փորձառություն կա: Կոտրելով «Հայ գրականության պատմություն» կոչվող պետական ծրագրի

կարծրատիպը՝ նոր մոտեցում ունենք ոչ միայն ծրագրի, այլև դրա իրականացման մեթոդի նկատմամբ: Կրթահամալիրի մայրենիի դասավանդող Մարգարիտ Մարգարյանն, օրինակ, օգտագործում է կինոպոեզիան (կինոբեմադրությունը): Պատկերի, կադրի լեզվով սովորողները «վերաշարադրում են» նյութի ոչ այնքան տեքստը, որքան բովանդակությունը: Ընթերցանությանն են դիմում նաև թատրոնի դասերին (ղեկավար՝ կրթահամալիրի մասնագետ՝ Քնարիկ Ներսիսյան): Այստեղ էլ բեմադրության, էտյուդի ու պարի լեզվով են արտահայտում ստեղծագործության դրվագը, տրամադրությունը կամ, որ ավելի հետաքրքիր է, ասելիքը: Կիրառելի ուսումնական նյութ է դառնում նաև սովորողի՝ սեփական նկարներով ձևավորած աուդիոընթերցանությունը: Այս դեպքում լուսանկարների և ընթերցանության շեշտադրման միջոցով է սովորողն ակնարկում իր անձի ու հեղինակի ստեղծած կերպարի համահունչությունը: Ցանկացած բեմականացման նախորդում է, իհարկե, վերլուծությունը. «Առաջին քայլը,- գրում է Քնարիկ Ներսիսյանը,- ստեղծագործության, հեղինակի հետ ծանոթությունն է (նստում ենք հատակին, քանի որ համարում ենք, որ հանդիսատեսն ու բեմը պետք է մի մակարդակի վրա լինեն), հետո փորձում ենք վերլուծել հեղինակի ասելիքը, պիեսից ներկայացմանը հասնելու գործընթացը»:

Այս մեթոդի թերությունն այն է, սակայն, որ լավագույն դեպքում սովորողների մի խումբն է միայն մասնակցում նյութի ստեղծմանը, եթե անգամ վերլուծությանը մասնակցում են բոլորը: Յուրաքանչյուր սովորողի իր ասելիքով ներկայանալու հնարավորություն է ընձեռում գրավոր վերլուծությունը՝ էսսեն: Սա գրավոր խոսքը մշակելու լավ միջոց է, որ կիրառվում է ոչ միայն գրականության ու մայրենի խոսքի մշակույթի առիթով: Սովորողներն էսսե են գրում փիլիսոփայությունից, տնտեսագիտությունից, քաղաքացիական իրավունքից և այլն: Եթե հասարակագիտական մի շարք առարկաներից էսսեն առաջ քաշած խնդրի՝ ուսուցչի հետ քննարկման և որոշ աղբյուրների ուսումնասիրության արդյունք է, ապա գրականությունից՝ դա սովորողի՝ ընթերցանությունից ստացած տպավորությունն է: Սա ևս մեզանում լայնորեն կիրառվող մեթոդ է: Սովորաբար սովորողներն ընթերցում են նյութը, մտքերը գրի առնում և քննարկում դասարանում:

Երբ միանգամից հանձնարարում ես ընթերցանության մի քանի նյութ, սովորողներն ընդվզում են. կարծում են՝ բոլորը միասին պիտի ընթերցեն: Թեպետ բոլորը միասին ընթերցելու գաղափարն ամեննին էլ անիրագործելի չէ:

Ընթերցանությունը էլ ավելի հաճելի է բնության գրկում

Անչափ կարևոր է ընթերցանությանը նպաստող միջավայրը: Մի բան պարզ է, որ այսօր երեխաները քիչ են կարդում: Դա էլ իր բացատրությունն ունի: Տեխնիկապես հագեցած մեր դարում հեռուստացույցը, համակարգիչը և այլ ժամանակակից սարքեր փոխարինում են գրեթե ամեն ինչին: Այնուամենայնիվ, անկախ ժամանակից և պայմաններից, գրագետ և խելացի անհատի ձևավորման գործում գրքերը մնում են առաջին տեղում: Գրականությունն ունի ճանաչողական, հոգևոր-բարոյական մեծ արժեք, որը բնութագրում է նաև հոգևոր զարգացման չափանիշները: Այսինքն՝ գրականությունը հոգեկրթիչ դեր է կատարում մարդու կյանքում, նրա համար ինքնակատարելագործվելու, դժվարությունները հաղթահարելու համար ուղիներ բացում: Ճշմարտության, բարու, խղճի, գեղեցիկի, արդարության, ազատատենչության գաղափարներն արտացոլված են գրական տարբեր ժանրերի ստեղծագործություններում: Հայ և համաշխարհային դասականների ստեղծագործությունների հերոսները հոգևոր բարձրագույն

արժեքներ կրողներ են: Առանձնապես մեծ է դրական կերպարների ներգործությունը, որոնք սերունդներ են դաստիարակում իրենց խիզախության, անձնագոհության օրինակներով: Ուրեմն ինչպե՞ս երեխաների մեջ սեր արթնացնել ընթերցանության հանդեպ: Հետաքրքիր և արդյունավետ ինքնուրույն ընթերցանությունը պետք է դուրս գա գրադարանի սենյակից: Ընթերցանություն պետք է կազմակերպել նաև բնության գրկում: Յուրաքանչյուր ընթերցանություն դարձնել տեսանելի, հուզիչ և առավել ընկալելի: Բնությունը զարգացնում է սովորողների երևակայությունը, դիտողունակությունը: Սակայն դա ինքնաբերաբար չի կատարվում: Բնության գեղեցկությունը, նշանակությունը ընկալելու, հասկանալու համար անհրաժեշտ է նախապատրաստական որոշակի աշխատանք կատարել: Երեխային պետք է դաստիարակել այնպես, որ նա ընկալի բնության հմայքը, գեղեցկությունը, լինի գեղագիտական արժեքների կրողը:

Երեխաների մտքի և զգացմունքների վրա ներգործությունն ուժեղացնելու իմաստով էական նշանակություն ունեն ընթերցանությունից հետո անցկացվող զրույցները: Դրանք աշակերտներին հնարավորություն են տալիս կրկին անդրադառնալ գրքի բովանդակությանը: Միաժամանակ նպաստում են երեխայի խոսքի ակտիվացմանը և բառապաշարի հարստացմանը:

Նպատակը

- հասկանալ կարդացած տեքստի բովանդակությունը, կարդացածի վերաբերյալ առաջադրված հարցերը, նկարագարդման և սեփական կենսափորձի միջև կապերը
- լսել դիմացինի խոսքը, արձագանքել, բանավիճել՝ նոր փաստարկներ ու հիմնավորումներ ներկայացնելով
- մասնակցել խմբի գործունեությանը և հանդես բերել տարբեր դերեր ստանձնելու կարողություններ
- ուշադրություն դրսևորել ուրիշների կարծիքների և գաղափարների հանդեպ, զրույց սկսել խմբի անդամների հետ

• պատկերացնել որոշ գրական ստեղծագործությունների կապը ժողովրդի պատմության ու մշակույթի հետ

Գրքի տուն. ընթերցանության զարգացման նոր հնարավորություն

Որպես ընթերցանության զարգացման, խթանման նախաձեռնություն ստորև կներկայացնենք Մխիթար Սեբաստացի կրթահամալիրի «Տիգրան Հայրապետյան» գրադարանի ծրագիրը:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի այսօրվա դպրոցի կրթակարգը սահմանում է սովորողների ուսումնառության հմտությունների և կարողությունների արագ զարգացումը՝ ի տարբերություն փաստացի գիտելիքների զուտ կուտակման, որը նախորդ ծրագրերի հիմնական պահանջներից էր: Մասնավորապես, ուսումնական ծրագիրը պահանջում է, որ սովորողները պարտադիր զարգացնեն բարձր մակարդակի մտածողության հմտություններ, խնդիրներ բացահայտելու և լուծելու կարողություն, հետազոտական կարողություններ:

Գրադարանը պետք է լինի դպրոցի «սրտում» և դառնա դրա վառ ցուցափեղկը: Սովորողներն ու աշխատակազմերը պետք է հպարտանան գրադարանով և առավելագույնս ձգտեն խնամել այն: Սովորողներն ու աշխատակազմերը մոտիվացված կլինեն օգտագործել գրադարանը, եթե այն դառնա ուսման և աշխատանքի գրավիչ տեղ:

Դպրոցի գրադարանավարը պետք է ունենա կառավարման հմտություններ, որոնք անհրաժեշտ են գրադարանի աշխատանքի կազմակերպման համար, այդ թվում.

- ժամանակի կառավարում,
- հետազոտական հմտություններ,
- ճշտապահություն և արդյունավետություն,
- բյուջեի կազմման ունակություն,
- ժամկետներին հետևելու կարգապահություն,
- փաստաթղթերի հետ աշխատանքի կառավարում,
- գնահատման հմտություններ,
- հաշվետվությունների կազմման հմտություններ,
- կարողանա վարել համակարգչային տեղեկատվական գրագիտության դասեր տարբեր մակարդակի սովորողների համար,

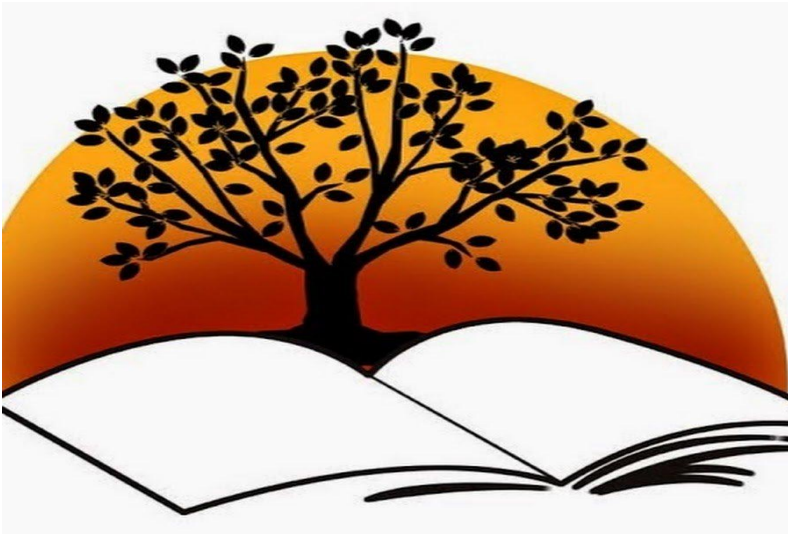
- ուսումնասիրի և ուսուցիչներին ու հանդիպումների մասնակիցներին տրամադրի ծրագրային ռեսուրսների ցանկեր,
- կարողանա վերահսկել սովորողների աշխատանքը գրադարանում և աջակցել նրանց,
- կազմի գրացուցակներ և խմբավորի ռեսուրսները, որպեսզի օգտվողները հեշտ գտնեն իրենց անհրաժեշտ նյութերը գրադարանում,
- զարգացնի գրադարանի պահուստը դպրոցի, ուսուցիչների և սովորողների կարիքներին նաև տեղի համայնքի կարիքներին համապատասխան,
- կարողանա զարգացնել սովորողների հետազոտական հմտությունները,
- ունենա հիմնարար հմտություններ համակարգչից, կարողանա օգտագործել Microsoft Office ծրագրերը և սովորեցնի նույնը սովորողներին կամ խրախուսի նրանց ձգտումները յուրացնել տեղեկատվական տեխնոլոգիաները,
- սովորի տվյալների բազան և կիրառի գրադարանի կառավարման համակարգում,
- կարողանա կազմակերպել կամավորների և աշակերտ-գրադարանավարների խմբեր, որոնք պետք է վերապատրաստվեն, կատարեն ամենօրյա առաջադրանքներ գրադարանում և այլն, նաև մշակի պարզևատրման ձևեր,
- կարողանա կազմել գրադարանի գործունեության քաղաքականության փաստաթղթեր, այդ թվում գրադարանի զարգացման և մատուցած ծառայությունների գնահատման պլաններ,
- լինի համբերատար և ուշադիր ունկնդիր՝ պատրաստ լինելով հատկացնել բավարար ժամանակ յուրաքանչյուրին:

Աշակերտների հետ աշխատանքի հիմնական խնդիրները

Ձևավորել քաղաքացիական մտածողություն, հայրենասիրություն, սեր դեպի բնությունը: Ձևավորել հարգանք երկրի գրական ժառանգության հանդեպ:

Նպաստել սովորողների գրագիտության մակարդակի բարձրացմանը:

Համակարգչային տեխնոլոգիաների ներդրմամբ ավելի մատչելի դարձնել գրադարանի աշխատանքը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Լ. Ս. Վիգոտսկի, Խաղը և դրա դերը երեխայի մտավոր զարգացման մեջ,
/ռուս./2002թ
2. Հայոց լեզու և գրականություն: «Գիտամեթոդական հանդես» 5, 2017 (118)
3. Ջ. Գյուլամիրյան, Հայոց լեզվի տարրական ուսուցման մեթոդիկա: Երևան, 2006թ.